

OP, NEER EN ZIJWAARTS. DE MILITAIRE DIMENSIE VAN CRISISMANAGEMENT

Er bestaat een brede politieke consensus dat de krijgsmacht versterking behoeft. Er is meer nodig dan de reeds aangekondigde verhoging van de basisgereedheid, de aanvulling van voorraden en de vervanging van bestaande wapensystemen. Het nieuwe kabinet zal hierover een aantal belangrijke besluiten moeten nemen. De veiligheidsuitdagingen waarmee Europa aan haar oost- en zuidgrenzen wordt geconfronteerd zijn daarbij bepalend. In een recente studie heeft HCSS zich gericht op de vraag in welke militaire capaciteiten Europa moet investeren om effectief te kunnen bijdragen aan een geïntegreerde crisismanagementaanpak en welke passende en waardevolle bijdrage Nederland daaraan kan leveren. In deze policy brief beschrijven we onze bevindingen, als bijdrage aan het lopende debat over de door-ontwikkeling van de krijgsmacht in een meerjarig (financieel) perspectief.

EEN EXPLOSIEVE CRISISCOCKTAIL

In oktober 2016 uitte het hoofd communicatie van de Finse regering, Markku Mantila, zijn zorgen over de Russische media-aanvallen waarmee Finland wordt geconfronteerd. "Wij geloven dat deze agressieve beïnvloeding uit Rusland gericht is op het creëren van wantrouwen tussen de leiders en burgers, om ons beslissingen te laten maken die schadelijk zijn voor onszelf," zei hij. "Deze campagne heeft ook tot doel burgers achterdochtig te maken over de Europese Unie, en Finland te waarschuwen niet toe te treden tot de NAVO." In het oosten van Europa is de teruggekeerde geopolitieke rivaliteit tussen Rusland en het Westen bepalend. De verschijningsvorm is een andere dan ten tijde van de Koude Oorlog. In een vaak schimmige, soms meer openlijke confrontatie met het Westen is het Kremlin, stapsgewijs en met allerlei middelen, zijn invloedssfeer aan het bestendigen en uitbreiden. Door het gebruik van verrassing en maskering, het confronteren van het Westen met voldongen feiten en het manipuleren van de publieke opinie wordt de collectieve wil van Europa ondergraven. Tegelijk vermijdt Rusland zorgvuldig het overschrijden van de drempels naar een openlijke militaire confrontatie met het Westen.

Ook aan de zuidflank van Europa is veel aan de hand. De MONA-regio, het Midden-Oosten en Noord-Afrika, kent een diversiteit aan risico's en dreigingen. De situatie heeft een complex karakter door de betrokkenheid van een groot aantal statelijke en niet-statelijke actoren. De onaffe staatsvorming en wankel regimes in de regio zijn ook op langere termijn een bron van instabiliteit. In Syrië en Irak voeren een Westers-Arabische coalitie, het Assad-bewind gesteund door Rusland, en Iran strijd tegen IS. Ondertussen heeft deze organisatie al de fundamenten gelegd voor een nieuw kalifaat in Libië. Ook de migratiedruk is blijvend. De VN verwacht dat Afrika in 2030 ten opzichte van nu een half miljard extra wereldburgers zal tellen. Het is uiterst twijfelachtig of de groei van de regionale economische mogelijkheden gelijke tred kan houden.

Deze ontwikkelingen raken niet alleen de landen aan de randen van ons continent, maar bedreigen de veiligheid van heel Europa. Crises ontwikkelen zich snel en volgen elkaar snel op, een situatie die de komende jaren zal aanhouden. Het vermogen om deze crises adequaat te kunnen managen is (weer) cruciaal. Dit was de voornaamste conclusie van de HCSS-studie [Back to the Brink. Escalation and Interstate Crisis](#), uitgevoerd als onderdeel van de HCSS Strategische Monitor.

In een vervolgstudie stelden we de vraag wat dit betekent voor investeringen in de militaire capaciteitenportfolio. Het eerste deel van de studie betrof een uitgebreide analyse van zes crisis-scenario's op de oost- en zuidflank van Europa,¹ resulterend in een longlist van te versterken Europese militaire capaciteiten. In het tweede deel keken we naar een zinvolle en passende bijdrage van Nederland aan deze lijst. Het eind-resultaat is een inschatting van nieuwe of te vernieuwen² militaire capaciteiten waarin Defensie extra zou moeten investeren om onze vitale nationale belangen te beschermen én recht te doen aan een beleid van internationale solidariteit en samenwerking.

SCENARIO'S OP DE EUROPESE OOST- EN ZUIDFLANK

Voor de oostflank hebben we drie crisis-scenario's geanalyseerd, gebaseerd op Russische hybride dreigingselementen die voor een belangrijk deel al reëel zijn, maar (nog?) niet in volle omvang tot uiting zijn gekomen. Het eerste scenario heeft betrekking op de *Baltische staten* die lid zijn van zowel de EU als de NAVO. Het tweede scenario gaat over *Finland*, EU- maar geen NAVO-lid. In dit scenario is toegang tot bepaalde NAVO-capaciteiten niet gegarandeerd. Het derde scenario betreft *Moldavië* waarvoor het 'allen voor één'-mechanisme van NAVO Artikel 5 en/of de EU Solidariteitsclausule niet opgaat. Toch is het geen vrijblijvend scenario, want Moldavië heeft veiligheids-toezeggingen van het Westen gekregen. Bovendien zou inertie het vertrouwen in Europa en de NAVO ondergraven.

Figuur 1: De wereld volgens ISIS

Ook voor de zuidflank hebben we drie scenario's beschouwd. De militaire inbreng in deze scenario's is primair ondersteunend, gericht op het creëren van een beheersbare veiligheidssituatie om civiele of civiel-militaire activiteiten te kunnen ontplooiën. Militaire inzet kan wel substantieel, doorlopend en langdurig zijn. Het scenario *Beheersen migratieproblematiek* is al realiteit. Omdat de migratiedruk blijvend is, is de uitdaging van incident-politiek naar structurele beheersoplossingen te komen. Voor het *Contra-terrorisme*-scenario geldt dat de snelheid waarmee het internationale terrorisme zich ontwikkelt - van Al Qaida naar ISIS naar ...? - Europa voor grote uitdagingen stelt. Het derde scenario richt zich op *Stabilisatieoperaties* in Europa's achtertuin, met directe consequenties voor onze (veiligheids-)belangen. Dergelijke stabilisatieoperaties vragen om langdurige, misschien wel generaties lange, inspanning vanuit een geïntegreerde benadering.

Hybride dreigingen typeren beide theaters, met naast 'verticale' ook 'horizontale' escalatie.³ Het risico van strategische verrassingen is groot. Informatie is cruciaal om te anticiperen en snel te (re-)ageren. Militair gaat het om preventieve en afschrikkende inzet, maar ook om defensieve en offensieve geweldsacties, bijna altijd als onderdeel van een steeds meer geïntegreerd gebruik van diplomatieke, informatiele, militaire, economische en legalistische (DIMEL) middelen. De NAVO - met haar militaire kracht - en de EU - met haar gecombineerde *soft* en *hard power*-opties - moeten elkaar aanvullen. Tegelijk dient in beide theaters rekening te worden gehouden met het uitblijven van concrete Amerikaanse (militaire) steun.

EUROPA MOET ZICH MILITAIR VERSTERKEN

De analyse van deze twee theaters en zes scenario's heeft geleid tot een overzicht van de tekortkomingen (c.q. behoeften tot versterking) in de Europese militaire capaciteiten op geïntegreerd strategisch,⁴ operationeel en tactisch niveau. Het centrale element in het oosten is een geloofwaardige Europese afschrikking. Crisismanagement is alleen effectief als Europa snel, flexibel en op alle intensiteitsniveaus kan reageren, zowel op Russische militaire acties als op pogingen om met andere instrumenten Europa te verzwakken. Het moet duidelijk zijn voor het Russisch leiderschap dat de kosten van offensieve actie hoger zijn dan de eventuele opbrengsten. De mogelijkheid van vredesafdwingende operaties betekent dat een belangrijk deel van de voor de oostflank benodigde hoogwaardige militaire capaciteiten ook relevant zijn voor de zuidflank. In termen van kwaliteit is de oostflank veelal bepalend; kwantitatief moet rekening worden gehouden met crises die zich parallel ontwikkelen en voor beide theaters escalatiedominantie vergen. Aanvullend vereist de zuidflank extra capaciteit voor ondersteuning bij duurzame versterking van de sociale structuren en het opbouwen van maatschappelijk weerbaarheid in fragiele staten (*'slow security'*) en voor het bewaken van de Europese buitengrenzen. In Europa zelf vragen de hybride dreigingen vanuit beide theaters om versterking van de maatschappelijke weerbaarheid waarin, naast overheidspartijen, ook bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers een rol hebben.

Om te zorgen dat Europa robuust antwoord kan geven op de crises die ons continent bedreigen, moet geïnvesteerd worden in volgende nieuwe of te vernieuwen militaire capaciteiten:

- Een **commandostructuur en -infrastructuur** om militaire en gecombineerde militair-civiele operaties te kunnen leiden, eventueel als een *coalition of the willing*.
- **Strategische inlichtingen- en monitoringcapaciteit**. CM vereist een krachtige strategische alertering / *early warning* als basis voor een goed actueel begrip van de situatie.
- Capaciteiten in het **cyber- en informatiedomein**. Beleid op het gebied van offensieve cyber is nodig om de betreffende capaciteiten te kunnen opbouwen en eventueel in te zetten.
- De **strategische logistieke keten** voor (snelle) ontplooiing van eenheden naar en binnen 'frontlinie'-staten.
- Een flink aantal **hoogwaardige tactische capaciteiten** teneinde hoog in geweldspectrum te kunnen opereren ook als Amerikaanse steun ontbreekt (escalatiedominantie).
- Hierbij is **innovatievermogen** essentieel teneinde tegenstanders kwalitatief voor te blijven en om technologische verrassingen te vermijden.
- Capaciteiten voor versterken van de maatschappelijke **weerbaarheid in fragiele staten**. Hierbij moet rekening worden gehouden met langdurige inzet.
- In het vergroten van de **maatschappelijke weerbaarheid** in Europa zelf kunnen defensieorganisaties - vanwege hun organisatiegraad, kennispositie en middelenarsenaal - een ondersteunende en faciliterende rol spelen.

Een en ander kan overigens pas echt uitgebuit worden als ook op het politieke niveau stappen gezet worden:

- Een **eerlijker verdeling van de lasten** binnen de NAVO en de EU: financieel, bijdragen aan gemeenschappelijke structuren en capaciteiten, deelname aan missies en dragen van politieke & militaire risico's.
- Een **geïntegreerde benadering** voor de aanwending van diplomatieke, informatiele, militaire, economische en legalistische (DIMEL) machtsinstrumenten voor horizontale en verticale (de-)escalatie.
- Snellere en **effectievere strategische besluitvorming** binnen én tussen de NAVO en de EU, onder meer gesteund door politieke en militair-strategische crisisoefeningen.

CRITERIA VOOR EEN PASSENDE NEDERLANDSE BIJDRAGE

Wat betekenen deze Europese tekorten voor de Nederlandse defensie-investeringen? Welke (extra) investeringen leveren vanuit zowel een nationaal als een Europees perspectief de meeste toegevoegde waarde?

De belangrijkste drijfveer voor het Nederlandse veiligheidsbeleid is het verdedigen van **nationale vitale belangen**.⁵ Soms zal een aantasting van deze vitale belangen in eerste instantie door Nederland zelf moet worden bestreden, voordat eventueel andere landen meedoen (uit solidariteit of omdat ook hun nationale belangen worden aangetast). Investeringen in militaire capaciteiten die bijdragen aan deze primair nationale belangenverdediging hebben prioriteit. Een tweede criterium is de mate waarin de capaciteiten de **politieke handelingsvrijheid** van ons land vergroten. In het licht van het palet aan dreigingen komt dit neer op het versterken van de brede toolbox ('veelzijdig inzetbare krijgsmacht'). Ten derde hebben investeringen in **hoogwaardige en innovatieve** capaciteiten - *high tech*, genetwerkt en informatiegestuurd - de voorkeur. Tenslotte moeten de capaciteiten in overeenstemming zijn met de

nationale waarden en voorkeuren en (dus) brede **publieke en politieke steun** krijgen.

Tegelijk kunnen veel nationale belangen alleen door een gezamenlijke inspanning van de NAVO en de EU worden beschermd. Vanuit het perspectief van internationale solidariteit en samenwerking moeten de (extra) investeringen de **Europese tekorten** voor CM-capaciteiten verlichten. Ze moeten een **fair share** bijdrage aan de NAVO en de EU belichamen, in termen van defensie-uitgaven en bijdragen aan gemeenschappelijke capaciteiten, missies en politieke en militaire risico's. En ze moeten de **internationale samenwerking** bevorderen, niet als doel op zich maar leidend tot meer interoperabiliteit en betaalbaarheid.

WAARIN MOET NLD (EXTRA) INVESTEREN?

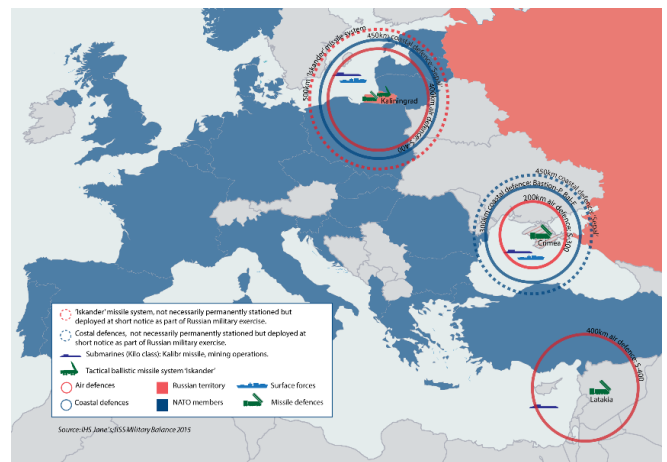
Als we deze criteria toepassen op de longlist van Europese tekortkomingen leidt dit tot de volgende thema's en onderliggende nieuwe of te vernieuwen capaciteiten waarin de Nederlandse defensieorganisatie moet investeren.

Overheidsbrede integrale aanpak van veiligheid. Een rode draad door onze analyse is dat, met het ineenvloeden van risico-bronnen en van interne en externe veiligheid, civiel-militaire samenwerking, coördinatie en integratie op alle niveaus noodzakelijk is; ook al zou dat indruisen tegen de in Nederland gebruikelijke structuren en bestuurscultuur.⁶ Een **Nationale Veiligheidsraad** moet de horizontale integratie van maatregelen en tegenmaatregelen institutionaliseren en bijdragen aan een lange termijn veiligheidsbeleid. De NVR zou voorgezeten moeten worden door de minister-president, ondersteund door een directoraat-generaal onder Algemene Zaken en met inbreng van onder meer de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Veiligheid en Justitie, Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu. Om de communicatie en coördinatie met het internationale niveau te waarborgen, moeten de verantwoordelijkheden binnen deze structuur zo goed mogelijk de 'Brusselse' structuren van EU en NATO weerspiegelen. In praktische termen zou het ministerie van Defensie en de krijgsmacht belangrijke **stafcapaciteit** kunnen leveren, zowel aan de NVR als aan geïntegreerde internationale commandostructuren. Daarnaast moet een **crisis gaming centre** worden opgericht voor opleiding en training van beleidsmakers van verschillende departementen.

Informatiegestuurd optreden. Betere analysecapaciteit gericht op **crisis monitoring en early warning** moet het anticipatie- en handelingsvermogen van Defensie (en overheidsbreed) vergroten. De krijgsmacht moet verder zijn bijdrage aan de internationale *intelligence, surveillance and reconnaissance* (ISR) keten (zee, land, lucht, ruimte en cyber) versterken. Belangrijk is dat het in- en overzicht vanuit een geïntensiveerde waarnemingscapaciteit gerichte (militaire) activiteiten moet voeren.

Beveiligen (Europese) buitengrenzen en communicatielijnen. Nederland is als handelsnatie en open economie gebaat bij het vrije – binnen wet- en regelgeving - verkeer van goederen, mensen, informatie en ideeën. Tegelijk zien we het, deels terugkerende, belang van grenstoezicht. Wel krijgt het fenomeen 'grens' een meer fluïde lading en raakt verbonden

met het concept 'flow security'. Naast de bewaking van statische grenzen, vindt de controle en beveiliging 'in de stroom zelf' van de fysieke en virtuele communicatielijnen plaats. Het gaat bijvoorbeeld om capaciteiten voor **Europese grensbewaking**, inclusief mobiel toezicht en Frontex-achtige monitoring en beveiliging.

Figuur 2: Russisch A2AD-dreigingen in Europa en het Middellandse Zeegebied (bron: IHS Jane's)

Escalatedominantie, waarbij het voor opposenten duidelijk is dat er geen winst te halen is door naar een hoger geweldsniveau te escaleren, is voor een hoogwaardige krijgsmacht een eis. Nederland kan in dat kader bijdragen aan de plaatsing van eenheden in bevriende 'frontlinie'-staten (**forward deployment**) als onderdeel van de afschrikkingsstrategie en gekoppeld aan een actief oefen- en trainingsprogramma. Ook de gereedheid van de Nederlandse bijdrage aan **high readiness en follow-on eenheden** moet worden versterkt.

In het verlengde van *flow security* moet Nederland investeren in **counter A2AD-capaciteiten** c.q. in capaciteiten die kunnen blijven opereren in een hoge dreigingsomgeving. De aanschaf van de F-35 en de vernieuwing van de maritieme capaciteiten voor mijnen- en onderzeebootbestrijding passen in deze rede-nering. Raketverdediging is een Nederland passende hoogwaardige niche, gekoppeld aan de grondgebonden luchtverdediging en fregatcapaciteit. Op land speelt de integratie van Duitse tankcapaciteit in het Nederlandse landoptreden. Investeren in de volgende generatie tanks opgewassen tegen de nieuwe Russische tankcapaciteit zou in deze bijzondere samenwerking vorm moeten krijgen.

In brede zin omvat escalatedominantie ook een verhoogde **weerbaarheid van de (eigen) samenleving** tegen hybride dreigingen als terrorisme, (staatgesteunde) cyberspionage en cyberaanvallen en publieksbeïnvloeding. Defensie kan een stimulerende en faciliterende rol spelen.

Het cyber- en informatiedomein. Op cybergegebied heeft Nederland, als belangrijk cyberknooppunt en voorstander van de vrije uitwisseling van informatie, de ambitie internationaal een voortrekkersrol te vervullen. Er is behoefte aan visievorming, strategieontwikkeling en nieuwe wet- en regelgeving op dit gebied, nationaal én internationaal. Een **Nationale Cyberautoriteit** zou hiertoe het initiatief moeten nemen en regie

voeren. Defensie is een belangrijke bron van cyberkennis en capaciteiten ten dienste van de overheidsbrede strategie- en planontwikkeling en de uitvoering ervan.⁷ Om een rol te kunnen vervullen die verder gaat dan alleen het beveiligen van de eigen middelen, moeten de militaire **defensieve en offensieve cyber-capaciteiten** fors uitgebreid worden, om te beginnen met de **cyberinlichtingenfunctie**. Ook is er behoefte aan een nationale **StratCom-capaciteit**, met stevige betrokkenheid van en 'trekkingsrechten' voor Defensie voor het aangrijpen van tegenstanders en het conditioneren van het operatieterrein.⁸

Conflictpreventie is vooral een civiele aangelegenheid waarbij -tijdelijk en plaatselijk soms stevige - militaire inbreng nodig kan zijn om de veiligheid te garanderen of te herstellen. Er is meer capaciteit voor langjarige *Security Sector Reform*- en *Disarmament, Demobilization and Reintegration*-taken nodig. De operationele inzet van **civiele experts** (reservisten) en **Marechaussee** ten behoeve van stabilisatie en normalisatie moet uitgebreid worden. **Special Operations Forces** met een breed takenpakket (inlichtingenverzameling, militaire assistentie en chirurgische 'directe' acties) vormen in dit kader een passende en waardevolle niche om gericht in te investeren.

Het innovatief vermogen om de capaciteitenportfolio snel en gericht te vernieuwen in het licht van structureel verander(en)de

rollen, taken en omstandigheden moet versterkt worden. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor innovatie moeten breed en diep in de defensiebedrijfsprocessen en -structuren worden verankerd. Daarbij moet ver(der)gaand worden ingezet op een **modulaire defensieorganisatie** die continue innovatie in onderling verbonden lange en korte innovatiecycli mogelijk maakt. Het onderscheid tussen ontwikkeling, verwerving en gebruik van materieel vervaagt en het concept van opvolgende generaties van militair materieel zal grotendeels verdwijnen ten faveure van dynamische op- en neerschaling, herconfiguratie en uitbreiding.⁹ Er moet meer ruimte komen om te **experimenteren** met nieuwe toegepaste technologie, werkwijzen en samenwerkingsvormen, waar mogelijk in het kader van oefeningen en missies.¹⁰ Eenvoudige toegang tot een krachtige **defensiegerelateerde kennis- en industriële basis** vormt een belangrijke strategische asset om snel te kunnen innoveren. Defensie moet de triple helix-samenwerking met nationale, maar internationaal ingebedde, industriële en kennispartners bevorderen, terwijl tegelijk keuzevrijheid, competitiedruk en de mogelijkheid om snel en gericht innovatieve bedrijfjes in te schakelen behouden moet blijven. De Defensie Industriestrategie van december 2013 geeft hiervoor een werkbaar kader. Verhoging van het kennis & innovatiebudget tot de 2%-norm van het Europees Defensie Agentschap (EDA) is zeer gewenst.

Te versterken Europese 'capaciteit'	Passende en waardevolle Nederlandse bijdrage
Een eerlijker verdeling van de lasten	Het totaal aan onderstaande maatregelen draagt daartoe bij
Een geïntegreerde benadering voor de aanwending van DIMEL machtsinstrumenten	Nationale Veiligheidsraad; Nationale Cyberautoriteit; Nationale StratCom-capaciteit; Nationale StratCom-capaciteit
Snellere en effectievere strategische besluitvorming binnen én tussen NAVO en EU	Versterken analysecapaciteit gericht op crisis monitoring en <i>early warning</i>
Europese commandostructuur en -infrastructuur voor militaire en gecombineerde militair-civiele operaties	Bijdrage stafcapaciteit aan (1) Nationale Veiligheidsraad; (2) Nationale Cyberautoriteit; (3) Nationaal Crisis Gaming Centre of Excellence; (4) geïntegreerde internationale commandostructuren
Strategische inlichtingen- en monitoringcapaciteit voor een actueel situationeel overzicht en begrip	Bijdrage aan de internationale ISR-keten. Capaciteiten voor Europese grensbewaking
De strategische logistieke keten voor (snelle) ontplooiing van eenheden naar en binnen 'frontlinie'-staten	Bijdrage aan plaatsing van eenheden in bevriende 'frontlinie'-staten en aan <i>high readiness</i> en <i>follow-on</i> eenheden; versterken strategische transport
Hoogwaardige tactische capaciteiten om hoog in geweldspectrum te kunnen opereren (escalatie-dominantie)	Investeren in counter A2AD-capaciteiten c.q. in capaciteiten die kunnen blijven opereren in een hoge dreigingsomgeving
Defensieve, offensieve en inlichtingencapaciteit in het cyberdomein	Forse uitbreiding militaire defensieve, offensieve en inlichtingencyber-capaciteit. Ontwikkeling beleid en evt. wetgeving voor offensieve cyber
StratCom-capaciteit in het informatiedomein	Bijdrage aan een nationale StratCom-capaciteit
Capaciteiten voor langjarige versterking van de weerbaarheid in fragiele staten	Meer capaciteiten voor langjarige SSR en DDR, met inzet civiele experts (reservisten) en Marechaussee en investeringen in <i>Special Operations Forces</i>
Bijdragen aan het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid in Europa	Stimulerende en faciliterende rol in verhogen weerbaarheid Nederlandse samenleving, beveiligen kritische infra
Innovatievermogen om tegenstanders voor te blijven en technologische verrassingen te vermijden	Verankering innovatie in Defensie bedrijfsvoering; meer ruimte om te experimenteren; bevorderen triple helix-samenwerking; verhoging K&I-budget

TOT SLOT

Hoe verhoudt bovenstaande zich tot actuele politieke en beleidskwesties rond Defensie? Allereerst de constatering dat onze analyse de noodzaak van een substantiële versterking van de Europese militaire capaciteiten, en daarmee van de groei van nationale defensiebudgetten, volledig onderschrijft. Dit wordt nog onderstreept door Brexit en het aantreden van Donald Trump als 45e president van de Verenigde Staten. Capacitaire versterking moet in belangrijke mate nationaal vorm krijgen, maar wel met een krachtig(er)e kaderstelling van bovenaf en verdergaande internationale bundeling van krachten tussen vertrouwde partners. Meerjarige afspraken over een gestaag toenemend defensiebudget zijn in de huidige veiligheidsomgeving geen luxe maar noodzaak.

Defensie moet zich herstellen van de gevolgen van jarenlange bezuinigingen, maar ook vernieuwen. De context voor de doorontwikkeling van de krijgsmacht is, meer dan ooit, een breed ecosysteem van publieke en private, nationale en internationale, spelers die kunnen bijdragen aan stabiliteit en veiligheid. Tegelijk blijft de krijgsmacht de unieke partij die, in moeilijke omstandigheden en bij hoog geweld, doorgaat waar andere afhaken. Bijna altijd samen met andere militaire organisaties, alleen als het niet anders kan. Het vermogen om onder alle omstandigheden op, neer en zijwaarts te kunnen escaleren is cruciaal. Het hier gepresenteerde overzicht van nieuwe of te vernieuwen capaciteiten doet recht aan deze aspecten.

NOTEN

- 1 Crises op grote afstand van Europa, zoals een bedreiging van de handelsstromen in de Indische Oceaan of instabiliteit in Venezuela die doorwerkt naar het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden, kunnen ook een belangrijke impact op de Europese c.q. Nederlandse veiligheidsbelangen hebben, maar vielen buiten het kader van de studie.
- 2 Het gaat vaak om innovatieve versterking van bestaande capaciteiten en soms om nieuwe capaciteiten die passen binnen een veranderende rolopvatting of inbedding van Defensie.
- 3 Verticale escalatie heeft betrekking op een toename van het geweldsniveau of de expliciete dreiging daarmee. Horizontale escalatie betreft het (aanvullend) inzetten van andere machtsmiddelen. In het laatste geval kunnen bijvoorbeeld dreigende militaire oefeningen worden beantwoord met het bevriezen van banktegoeden; en cyberaanvallen met economische sancties.
- 4 Op dit niveau is veelal sprake van 'capaciteiten' die niet of niet uitsluitend militair van aard zijn, maar wel een belangrijke voorwaardenscheppende rol spelen voor het militair optreden.
- 5 De Nationale Veiligheidsstrategie onderscheidt vijf categorieën vitale belangen: territoriale veiligheid, economische veiligheid, ecologische veiligheid, fysieke veiligheid en sociale en politieke stabiliteit. De Internationale Veiligheidsstrategie noemt er drie: verdediging van het eigen en het bondgenootschappelijk grondgebied, een goed functionerende internationale rechtsorde en economische veiligheid.
- 6 Zie majoor drs. L.J. Hazelbag, *Nationale Veiligheidsraad: politiek wenselijk en staatsrechtelijk haalbaar?* in *Militaire Spectator Jaargang 184 nummer 4 – 2015*.
- 7 Waarbij goed moet worden gekeken of de kennis, capaciteiten en bevoegdheden binnen Defensie, nu verdeeld over diverse entiteiten als DCC, JIVC OPS, MIVD en DEFCERT, niet beter gezamenlijk georganiseerd worden (zoals bijvoorbeeld het Deense model). Dit zou ook de interface naar nationale niveau effectiever en efficiënter maken.
- 8 We suggereren nadrukkelijk *niet* dat deze cyber- en StratCom-capaciteiten volledig intern de defensieorganisatie of de overheid moet worden opgebouwd, maar juist om maximaal civiele en private expertise te ontsluiten.
- 9 Ministerie van Defensie, *Voorblijven in een onveiligere wereld. Strategische Kennis & Innovatieagenda 2016-2020*.
- 10 Bijvoorbeeld rond het gebruik van drones, robotica, autonome wapensystemen, cyber en ruimtesystemen voor (offensieve) militaire doeleinden. Merk op dat dit in een aantal gevallen om nieuwe wet- en regelgeving vraagt.

Issue Brief 010117

Auteurs: Frank Bekkers en Tim Sweijs (HCSS).

Met dank aan onze militair adviseurs: kolonel Rob de Rave, analist bij HCSS en oud jachtvlieger; luitenant-generaal (bd) Ton van Osch, voormalig hoofd PMV-NAVO en PMV- EU en directeur-generaal EU Militaire Staf; en schout-bij-nacht (bd) Pieter Bindt, adviseur van HCSS en voormalig directeur MIVD.

© 2017 The Hague Centre for Strategic Studies behoudt zich alle rechten voor. Geen enkel onderdeel van deze Issue Brief mag gereproduceerd of gepubliceerd worden in welke vorm dan ook, in print, microfilm, fotografie, of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HCSS. De rechten van alle foto's zijn voorbehouden aan hun respectievelijke eigenaars.

www.hcss.nl
info@hcss.nl

